

Muistokirjoitus: Antti Raunio 19.11.1958 – 13.10.2022

Locakuun 13. päivänä saimme suru-uutisen professori Antti Raunion kuolemasta. Viesti tuli monille yllätyksenä, vaikka läheiset ovat tietäneet hänen pitkäaikaisesta sairaudestaan. Viimeisen vuoden kuluessa sairaus verotti voimia yhä enemmän, tosin Antti itse oli toiveikas oman terveytensä suhteen aivan viime viikkoihin asti. Tavatessani hänet elokuun lopussa hän vielä suunnitteli useita tutkimus- ja kirjoitushankkeita, jotka tulisi saada valmiiksi. Nämä toiveet eivät kuitenkaan toteutuneet. Voimat hiipuivat vähitellen ja hän nukkui pois Helsingissä.

Antti Raunio oli merkittävä ja kansainvälisesti tunnettu syvälinen Lutherin sekä luterilaisuuden teologian asiantuntija. Yksi hänen erityisaloistaan oli luterilainen diakonian teologia, josta hän kirjoitti monia ymmärrystä lisääviä tutkimuksia. Vielä teologian opintojen aikana Lutherin teologia ei ollut Antti Raunion ensisijainen kiinnostuksen kohde, mutta osallistuminen professori Tuomo Mannermaan luennoille ja hänen johtamaansa teologisen sivuaineen seminaariin herättivät innostuksen Lutherin teologiaan. Näin väitöskirjan aiheeksi valikoitui Lutherin käsitys kultaisesta säännöstä. Väitöskirjan *Summe des christlichen lebens. Die "Goldene Regel" als Gesetz der Liebe in der Theologie Martin Luthers von 1510 bis 1527* (Raunio, 1993/2001) merkittävin tulos on havainto, että kultainen sääntö ja siihen sisältyvä näkemys toisen asemaan asettumisesta ei Lutherin ajattelussa kuulu vain sosiaalietiikkaan. Se on pohjimmiltaan teologinen periaate, joka koskee koko uskoa ja hengellistä elämää.

Myös Jumala itse noudattaa toisen asemaan asettumisen periaatetta asettuaan syntisen ihmisen asemaan ja pelastaessaan tämän.

Tutkimus kultaisesta säännöstä, toisen asemaan asettumisesta, etiikasta ja lähimmäisenrakkaudesta johdatti Raunion pohtimaan diakonian teologian kysymyksiä. Ensimmäisen kerran hänen tutkimuksensa tulivat laajemman yleisön tietoisuuteen artikkelissa *Kristityn elämä Jumalassa ja lähimmäisessä*, joka ilmestyi oppikirjassa *Hoivatakaa toinen toistanne. Diakonian teologian käsikirja* (Inkala toim., 1991). Kyseisessä oppikirjassa Tuomo Mannermaa selvittää diakonian teologiaa vanhasta kirkosta reformaatioon hyödyntäen tuoloin tuoretta Antti Raunion lisensiaatintutkimusta. Mannermaa toteaa, että jo vanhan kirkon aikana diakonian ja lähimmäisen rakkauden lähtökohtana on ollut niin sanottu kultainen sääntö.

Artikkelissaan Raunio osoittaa, että Lutherin mielestä ihmisen ongelma on hänen rakkautensa virheellinen suunta, joka vaikuttaa oman hyvän etsimistä ja syntiä. Tähän tilanteeseen tarvitaan muutos, jonka usko saa aikaan. Yhdistyminen uskossa Kristukseen kääntää ihmisen rakkauden suunnan ja tällöin ihminen kykenee asettumaan toisen ihmisen asemaan. Raunion mukaan Luther soveltaa teologiassaan oikeudenmukaisuutta korostavaa niin sanottua *suum cuique*, eli jokaiselle se, mikä hänelle kuuluu -periaatetta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että uskossa ihminen antaa Jumalalle sen, mitä hänelle kuuluu eli uskon, ja uskon synnyttämässä rakkaudessa hän antaa lähimmäisille ja kaikille luoduille sen, mikä heille kuuluu. Raunion mukaan luterilaisessa teologiassa toisen sijaan asettuminen on oikea kristillinen teko ja siten myös diakonian perusta.

Myöhemmin Raunio paneutui syvemmin diakonian teologiaan pohtien sitä muun muassa teorian ja praksiksen välisen suhteen näkökulmasta teoksessa *Järki, usko ja lähimmäisen hyvä. Tutkimus luterilaisen etiikan ja diakonian teologian perusteista* (Raunio, 2007). Tällöin lähtökohdan muodostaa Lutherin ajatus: ”Kristityn tehtävä on nimittäin etsiä köyhiä, heikkoja, sairaita ja vihollisia sietääkseen, kärsiäkseen ja kantaakseen heitä sekä tehdäkseen heistä hyviä, vanhurskaita ja pyhiä.” Kysymys on armahtamisen todellisuudesta, jossa syntisille ja rikkoneille annetaan anteeksi sekä tehdään hyvää niille, joilla on aineellista hätää tai avun tarvetta. Olennaista tälle käytännölle on kristittyjen kommuunio, joka syntyy erityisesti ehtoollisessa. Raunio kiteyttää ajatuksensa käsitteeseen ”diakoninen viisaus”, joka ”etsii yhteisöllisen ja yhdistävän rakkauden toteutumista yhdistämällä Jumalan sekä hengelliset että aineelliset

lahjat ja ihmisten konkreettiset tarpeet. Se etsii kaikkialla tilaisuuksia Jumalalta tulevan armahtamisen toteuttamiseen, eli anteeksiantamisen ja siitä seuraavan palvelun harjoittamiseen.”

Useissa kirjoituksissaan Raunio korostaa myös diakonian yhteisöllistä ulottuvuutta. Se on sekä yhteyttä Kristukseen että yhteyttä toisiin kristittyihin ja kaikkiin ihmisiin. Tällaisessa yhteisössä kristityt asettuvat toistensa asemaan ja tarkastelevat tilannetta tuon toisen näkökulmasta (Raunio, 2015).

Antti Raunio näkemykset diakonian teologiasta kytkeytyvät vahvasti hänen tulkintaansa luterilaisesta etiikasta. Opettajansa Tuomo Mannermaan havaintoihin liittyen hän kehittää perinteistä pohjoismaista – esimerkiksi Jorma Laulajan ja John Vikströmin edustamaa – näkemystä luterilaisesta etiikasta. Raunio korostaa ns. lahjoittavan rakkauden mallia, jossa ”toiminta perustuu lahjan eteenpäin antamiseen. Ihminen, joka on saanut osakseen Jumalan hyvyyttä, tahtoo jakaa ja lahjoittaa sitä toisille. Kysymys siitä, mitä tästä seuraa ihmiselle itselleen ei ole tässä perustelussa olennainen.” Raunio määrittelee luterilaisen etiikan ”toisia varten olemisen etiikaksi”. Ajatus lahjoittavasta rakkaudesta johdattaa Raunion uudenlaiseen tulkintaan regimenttiopista ja luterilaisesta sosiaalietiikasta. Tällöin regimentit nähdään lähempänä toisiaan eikä yhteiskuntaetiikka irtaudu Jumalan pelastavan todellisuuden ulkopuolella vaikuttavaksi omalakisiksi ja riippumattomaksi moraaliksi.

Sosiaalieettiset pohdinnat veivät Antti Raunio useisiin työryhmiin, ja hän osallistui monien kirkon tärkeiden yhteiskuntaeettisten puheenvuorojen valmisteluun. Näistä tunnetuimpia ovat piispojen puheenvuoro hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudesta, *Kohti yhteistä hyvää* (1999), *Kansalaisvastuun katekismus* (Huotari & Raunio, 2005) sekä kirkon ilmasto-ohjelma *Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus* (2008).

Esimerkit kuvaavat sitä, miten Antti Raunio pureutui luterilaisuuden ja diakonian teologian syvään ytimeen. Lutherin teologian tutkijana hän liittyi Tuomo Mannermaan kouluun ja joissakin yhteyksissä hän kertoi haluavansa omassa työssään jatkaa ja edistää Mannermaan edustamaa luterilaisen teologian tulkintatraditiota. Raunio kirjoitukset sisältävät syvällisiä teologisia pohdintoja, joihin kiteytyy todellisia helmiä asiaan paneutuvalla lukijalle. Ne auttavat näkemään olennaisen, jonka avulla voi tehdä monia kirkon työhön ja diakonian käytäntöön vaikuttavia konkreettisia päätelmiä. Sekä opettajana että tutkijana hän on vaikuttanut kirkkomme diakoniaan, diakoniatyöntekijöihin ja myös diakonian tutkijoihin. Omissa diakonian teologian pohdin-

noissani olen usein tukeutunut Antin esittämiin ajatuksiin ja tutkimustuloksiin.

Tässä kirjoituksessa olen tarkastellut Antti Raunion teologiaa ja työtä erityisesti diakonian teologian näkökulmasta. Hänen tutkimuksiinsa ja työhönsä sisältyi myös monia muita teemoja, kuten esimerkiksi analyysiä Lutherin teologiasta, kirkkojen eettisestä ajattelusta, pohdintoja yksittäisistä eettisistä kysymyksistä, ekumeniasta ja spiritualiteetista. Viimeksi mainitusta teemasta hän kertoi viimeisessä tapaamisessamme kirjoittaneensa kirjaa. Ymmärsin, että käsikirjoitus oli jo aika pitkällä. Voi vain toivoa, että tutkimus voitaisiin jossain vaiheessa toimittaa postuumisti laajemman yleisön luettavaksi.

Diakonian tutkimuksen päivää vietettiin seurana 20-vuotisjuhlatunnelmissa 25.11.2022. On puhutteleva sattuma, että samana päivänä vietettiin Antti Raunion hautajaisia. Molemmissa tapahtumissa voi aistia sekä Antti Raunion jälkeensä jättämän aukon että myös ilon kaikesta siitä, mitä hän on antanut meille kaikille.

Kirjallisuus

- Huotari, M. & Raunio, A. (2005). *Kansalaisvastuun katekismus*. Suomen ev.-lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2005:3. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Inkala, K. (toim.). (1991). *Hoivatkaa toinen toistanne. Diakonian teologian käsikirja*. Helsinki: Kirjaneliö.
- Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus (2008). *Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelma*. Suomen ev.-lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2008:1. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kohti yhteistä hyvää (1999). *Kohti yhteistä hyvää. piispojen puheenvuoro hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudesta*. Helsinki: SR-Kustannus.
- Raunio, A. (2015). Kultainen sääntö, empatia ja toisen asemaan asettuminen – luterilainen näkökulma diakonisen toiminnan lähtökohtiin. *Diakonian tutkimus* 3, 230–251.
- Raunio, A. (1993/2001). *Summe des christlichen lebens. Die "Goldene Regel" als Gesetz der Liebe in der Theologie Martin Luthers von 1510 bis 1527*. Mainz: von Zabern 2001.
- Raunio, A. (2007). *Järki, usko ja lähimmäisen hyvä. Tutkimus luterilaisen etiikan ja diakonian teologian perusteista*. Helsinki: Suomalainen teologian kirjallisuusseura.